

28/08/2020

Българската следа в стенописите на манастира Хора в Истанбул

Последният дом на Асеновци – застрашен да последва съдбата на „Света София“

Манастирът Хора* в Истанбул, прочут със своите неповторими стенописи, вероятно ще последва участието на емблематичния храм на Константинопол „Света София“. Вестта за превръщането му в джамия, чрез указа на турския президент Реджеп Тайип Ердоган от 21 август разтърси отново световната културна общност.

“Подобна стъпка е колкото загуба за християнския свят, толкова и удар за световното културно наследство”, коментира в интервю за БГНЕС проф. Емануел Мутафов от БАН. В средата на август, по повод големия християнски празник Успение Богородично, излезе от печат научното изследване на професора, посветено на преклонението към Божията Майка в храмовото изкуство в Константинопол.

Моята книга, по стечение на обстоятелствата, е последният научен труд написан за тази църква, когато тя все още беше музей – отбелязва проф. Мутафов и допълва: – Не съм щастлив от този факт. Както каза вселенският патриарх Вартоломей I, решението за превръщането на църквата в джамия предизвиква и физическа болка у християните. При мен нещата се дублират, защото аз съм и един от изследователите, макар и скромни, на тази църква.“

В монографията си авторът застъпва хипотезата, че в параклиса на черквата Хора, са били погребани потомци на Палеолозите (управлявали Византия от 1261 до 1453 г.) и Асеневците (управлявали Второто българско царство между 1187 и 1280 г.).

„Проследявайки цялата история и главно изворите, свързани с Хора катотекстове и епитафи, стигнах до заключението, че в аркосолия е погребана царица Ирина Палеологина. Тя е византийска принцеса – сестра на император Андроник II Палеолог и съпруга на българския цар Иван Асен III. В другите два аркосолия са погребани двама от нейните синове. Неоспорим факт е, че в изображенията на Хора съществуват монограмите на Асеневци.“ Иван Асен III и Ирина Палеологина дават начало на един от най-могъщите византийски родове, който играе важна роля не само на Балканите, но и в Западна Европа и Русия. От него произлизат последните владетели на Византийската империя, както и цар Иван Грозни. Първият руски цар е внук на София Асенина Палеолог, племенница на последния византийски император и праправнучка на Иван Асен III, една от ярките фигури на Руската империя.

Сега обаче цялата тази история ще бъде заличена при превръщането ѝ в ислямски духовен символ, опасяват се историците. А с този акт спира и достъпът до един от най-значимите паметници на византийското Палеологово изкуство със световно значение.

„И понеже тези действия са политически, те трябва да предизвикат политически отговор. Той трябва да бъде бърз и категоричен, не само на ниво държави, но и на ниво Европейски съюз – призовава проф. Мутафов. По отношение на превръщането на „Света София“ от музей в джамия реакцията беше много мека и много несигурна. Сега ние откъсваме цяла глава от учебника по византийско изкуство за много поколения напред, защото Хора е бижу. Никой не отрича периода, в който тези паметници са функционирали като джамии. Той е достатъчно дълъг и никой от интелигентните хора не иска нито „Света София“, нито Хора да бъдат със статут на църкви. Ние искаме да останат неутрални пространства или музеи.“

Проф Мутафов е категоричен, че това, което се случва през последните години в Турция е заличаване на светската държава и превръщането ѝ в лидер на исляма. А при осъществяването на този план най-вероятно още византийски църкви ще имат същата участ.

Манастирът Хора е един от най-значимите, изследвани византийски паметници в съвременната наука. Със своята архитектура, изящна мозайка и стенописи той е неповторим образец на византийското изкуство от епохата на Палеолозите, достоен за съкровищницата на световното културно наследство. През 1453 г. християнският храм е първият, който османлиите обругават при нахлуването си в Константинопол и за да вземат сребърния обков натрошават чудотворната икона на Света Богородица, закрилница на столицата на Византия. По-късно, около 1511г. черквата е превърната в джамия /Карие джами/, а от 1945 г. насам е музей. Още не е уточнено кога, след президентския указ от 21 август 2020 г., тя ще бъде превърната в ислямски молитвен дом.